

HANTVERKSLABORATORIUM

TRÄDGÅRDSHISTORISK KONFERENS

Gröna mattor och prunkande rabatter - utvecklande skötsel i historisk miljö

Julita Gård, 16 - 17 oktober 2017

Dokumentation

GÖTEBORGS UNIVERSITET

PROGRAM

Måndag 16 oktober

- 09.30 - *Visning av Julitas magasin med samling av gamla trädgårdsredskap och rundvandring i trädgården.* Frivillig aktivitet. Samling vid huvudentrén.
- 11.40
- 11.45 - Lunch och registrering. Julita Wårdshus
- 12.45
- 13.00 Konferensöppning. Bäckstugan
- 13.20 *Skötsel av prydnadsplanteringarna på Selma Lagerlöfs Mårbacka. Om projektet utvecklande skötsel på Mårbacka.* Anna-Lena Sonesson, trädgårdsmästare på Mårbacka.
- 13.45 *Från mullbänk till rabatt - platsen utanför väggen.* Maria Löfgren, f.d. museitradgårdsmästare på Vallby friluftsmuseum.
- 14.30 Kaffepaus
- 15.00 *Skötsel och bevarande av perenner - exempel från arbetet i POM's provodlingar och den nationella genbanken.* Linnea Oskarsson, genbankskurator
POM (Programmet för odlad mångfald)
- 15.25 Tid för ombyte till utomhusaktiviteter
- 15.45 - Skötsel prydnadsplanteringar. Tre parallella workshops i trädgården å 25+5 min.
17.45 *Delning av pioner och dabbior.* Eva Eneblad och Inger Andersson, Julita gård
- Grävning och diskussion i hosta- och nunneörtrabatt.* Klara Holmqvist, sektionschef Julita gård
- Delning av lök.* Tina Westerlund, lektor institutionen för kulturvård Göteborgs universitet
- 17.45 - Summering av workshops. Samling i Bäckstugan.
18.10
- 19.15 Middag Julita Wårdshus

Tisdag 17 oktober

- 8.20 Samling i Bäckstugan. Information om dagens upplägg.
- 8.30 *Grässkötsel i historisk miljö. Om grässkötsel på Julita gård.* Klara Holmqvist, sektionschef Julita gård
- 9.10 *Om grässkötsel på Gunnebo slott,* Joakim Seiler, chefsträdgårdsmästare Gunnebo slott, Mölndal.
- 9.45 Kaffepaus
- 10.30 Tre parallella demonstrationer å 25+5 min om grässkötsel.
Robotgräsklippare. Trädgårdsmästare Peter och Engla Ragnarsson Engelsbergs bruk
- Häst.* Veronica Anjelöv, hästförare Lövlund Hästkraft
- Lie.* Joakim Seiler chefsträdgårdsmästare och Daniel Lundberg trädgårdsmästare Gunnebo slott, Helena Kåks trädgårdsmästare Staberg Falun.
- 12.00 Lunch Julita Wårdshus
- 13.10 *Summering grässkötsel. Avslutning.* Bäckstugan

Om konferensen

Konferensen arrangerades av *Nätverket Trädgårdsmästare i historisk miljö* i samarbete med Hantverkslaboratoriet och Julita Gård. Konferensen lockade ett 60-tal deltagare. Den finansierades med bidrag från Hantverkslaboratoriet och Projektet Utvecklande skötsel, båda vid Göteborgs universitet.

Årets tema behandlade bevarandet och skötseln av perennplanteringar och gräsytor i våra historiska trädgårdar och parker. Innehållet i konferensen utgick från projektet "Utvecklande skötsel" som syftar till att ge praktiska kunskapsunderlag och erfarenhetsutbyten kring antikvariska ställningstaganden för att trygga de historiska trädgårdarnas och parkernas kulturvärden. Julita gård har deltagit i projektet, som pågått under tre år, och varit ett laboratorium för undersökning av skötsel av gräs- och grusytor. På Julita finns också både historiska och nyanlagda prydnadsplanteringar.

Dessa teman togs upp i föredrag och workshops. Första dagen behandlades skötsel av prydnadsplanteringar, andra dagen skötsel av gräsytor. Trädgårdsmästare Klara Holmqvist och hennes medarbetare delade generöst med sig av sina erfarenheter kring dessa.

Måndag 16 oktober – tema prydnadsplanteringar

Skötsel av prydnadsplanteringar på Selma Lagerlöfs Mårbacka

Föredrag av Anna-Lena Sonesson, trädgårdsmästare Mårbacka Minnesgård.

Anna-Lena berättade om arbetet med prydnadsplanteringarna i projektet Utvecklande skötsel i Mårbackas trädgård. Två av rabatterna har varit i fokus. En stjärnformad rabatt framför huset, som till och från har funnits ända sedan tiden då Selma Lagerlöfs far ägde Mårbacka. I arbetet med denna har frågan lyfts om skillnader i skötselintensitet beroende på om rabatten innehåller annueller eller perenner, och vad som är "rätt växtval". Den andra rabatten är en lång perennrabatt som anlades på 30-talet, ritad av trädgårdsmästaren och trädgårdsarkitekten Ruth Brandberg. I arbetet med denna har trädgårdsmästarna på olika sätt sökt information om vilka växter som kan vara kvar från den ursprungliga anläggningen, vad som kan ha tillkommit och hur rabatten bör utvecklas och skötas för att närma sig det innehåll den kan ha haft under Selma Lagerlöfs tid på platsen.

Från mullbänk till rabatt – platsen utanför väggen

Föredrag av Maria Löfgren, fd museitrdgårdsmästare Vallby friluftsmuseum.

I sitt arbete på friluftsmuseerna Vallby och Skansen har Maria ställt sig frågor om ursprung och användning av de så kallade mullbänkarna, upphöjda jordbäddar alldeles intill husväggen. Maria visar exempel på källor som kan ge svar, bland annat frågelistor och fotografier. En viktig funktion var att jorden skulle isolera huset, men den uppskyfflade jorden användes även som planteringsytor och enligt vissa källor till och med som sittytor beklädda med grästov. Maria pekar på att den också kan ha använts som odlingsyta för att dra upp växter som senare skulle planteras ut på friland. Hur visas mullbänken idag? I de flesta fall med någon form av perennplanteringar eller kanske mindre fruktträd. Som exempel kan nämnas att libbsticka ofta visas som "utanför dörren-växt", något som Maria ifrågasätter eftersom den växten varken omnämns i de frågesvar eller bilder hon har tagit del av.

Skötsel för bevarande av perenner – exempel från arbetet i POM's provodling och Nationella genbank

Föredrag av Linnea Oskarsson, genbankskurator projektledare för perennupproppet PÓM (Programmet för odlad mångfald).

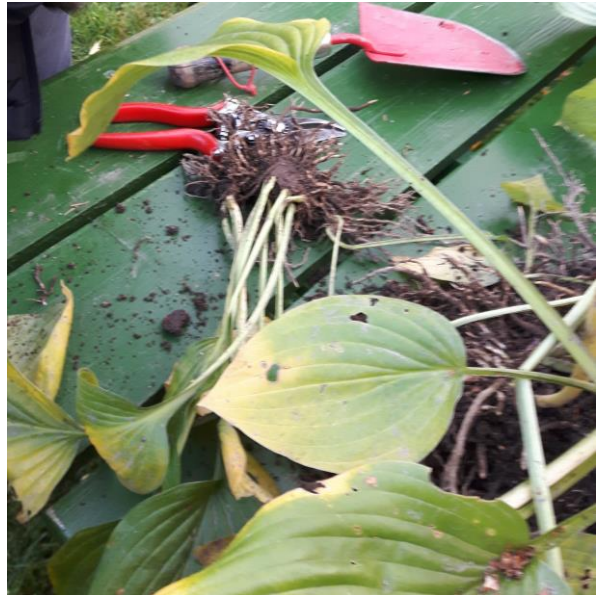
Linnea berättade bland annat om den skötsel som är speciellt knuten till bevarandet av de cirka 460 olika perennaccessioner som under projektets gång har samlats in från hela landet. Allt materialet förökas vegetativt för att behålla det genetiska ursprunget, och i uppdraget ingår att just dessa växter ska bevaras för framtiden. För att inte de olika insamlingarna ska korsa sig med varandra krävs att fröställningar klipps bort innan fröerna släpps och därmed riskerar att självså sig in mellan plantorna. Om detta ändå händer kan ett sätt vara att gräva upp plantor och tvätta bort all jord för att få bort eventuella frösådder som sitter inuti en planta.

Delning av pioner och dahlior

Workshop med Eva Eneblad och Inger Andersson, trädgårdsmästare på Julita Gård

Grävning och diskussion i hosta- och nunneörtrabatt
Workshop med Klara Holmqvist, sektionschef trädgård Julita Gärd

Förökning av lök

Workshop med Tina Westerlund, lektor Institutionen för Kulturvård, GU

Tina demonstrerade hur man kan föröka lök- och knölväxter med olika vegetativa metoder. Då det finns ett stort utbud av lök- och knölväxter på marknaden är det vanligt att dessa växter köps in istället för att utföra egen förökning. Att föröka vegetativt innebär alltid en risk för spridning av växtsjukdomar, något som vi bör vara uppmärksamma på. Men vid odling och utbyte av växter i mindre skala, som till exempel för bevarande av lokala sorter i kulturhistoriskt intressanta miljöer, kan det ändå vara aktuellt att praktisera dessa metoder. Genom att själva utföra förökningsarbete kan vi både bevara specifika växter och bevara en trädgårdsmästarkunskap. Deltagarna fick bland annat prova på att ta lökfjäll på krolliljor och tigerliljor, skada lökar av hyacint och kejsarkrona genom att skära dem, skära bort stammen på hyacintlökar, skära klyftor av lökar som narcisser med omslutande skal, samt skära till bitar av narcisslökar med bara två bladdelar och en bit stam, så kallad "twin scaling". Några försökte också att se tillväxtpunkterna på knölar av balkansippa för att förstå hur de bör delas om de ska förökas med vegetativa metoder.

Tisdag 17 oktober, tema gräskötsel

Gräskötsel i historisk miljö

Föredrag av Klara Holmqvist, sektionschef trädgård på Julita Gård

Klara berättade om gräskötseln på Julita gård och om gräskötsel ur ett historiskt perspektiv.

Om gräskötseln på Gunnebo slott

Föredrag av Joakim Seiler, chefsträdgårdsmästare Gunnebo slott, Mölndal.

Joakim berättade om gräskötseln på Gunnebo slott.

SKÖTSEL AV HISTORISKA TRÄDGÅRDAR

Gräsmattor

RIKSANTIKVARIÉAMBETET | HANTVERKSLABORATORIET

Mer om gräskötsel i historiska trädgårdar finns att läsa i skriften *Skötsel av historiska trädgårdar, gräsmattor*.

Skriften är ett resultat av projektet Utvecklande skötsel som Klara Holmqvist, Joakim Seiler och Tina Westerlund arbetade med under åren 2015 – 2017.

Ladda ner som pdf här >>

<http://samla.raa.se/xmlui/handle/raa/11613>

Robotgräsklippare

Workhop med Peter och Engla Ragnarsson, båda trädgårdsmästare på Engelsbergs bruk i Fagersta kommun i Västmanland.

Peter och Engla demonstrerade hur en robotgräsklippare fungerar. För att tekniken ska fungera krävs att en begränsningskabel grävs ner i marken som hindrar den att gå utanför "sitt" område. En robotgräsklippare kan klippa en yta på upp till 5000 m². Den kräver ingen förare och den drivs med el. Resultatet den ger är en tät och jämn gräsmatta. Största vinsten med en robotgräsklippare är tidsbesparingen.

Häst

Workshop med Veronica Angelöv från företaget Lövlund Hästkraft i Näshulta, Eskilstuna kommun i Sörmland.

Veronica demonstrerade gräsklippning med hästdragen cylinderklippare. Tekniken används mest för klippning av större kommunala gräsytor som ett led i kommunernas miljöarbete. För bra resultat krävs stora, jämna ytor utan för mycket hinder.

Lie

Workshop med Daniel Lundberg och Joakim Seiler, trädgårdsmästare på Gunnebo slott i Mölndal, tillsammans med Helena Kåks, trädgårdsmästare på Staberg i Falun.

Daniel och Helena demonstrerade hur man utför gräsmatteslätter med lie. Här användes en så kallad knacklie. Alla deltagare fick prova på tekniken, vilket inte var lätt för den oerfarne. För att hantera en lie på en jämn och kortklippt gräsmatta krävs hantverksskicklighet. Tekniken är dock historiskt korrekt om man vill efterlikna skötsel i anläggningar äldre än tidigt 1900-tal.

Joakim Seiler demonstrerade hur man skärper en knacklie genom att knacka eggen mot ett städ.

